

Верска уверења и политика

Слободан Јанковић

<https://orcid.org/0000-0003-1891-2545>

Да ли верска уверења утичу на политику неке државе?

За схватање суштине политике, а онда и међународне, као једног њеног дела, ваља указати на корене основне поставке, а та је да се државе понашају рационално и у складу са сопственим националним интересима.

У западној традицији овакав начин сагледавања потиче од Макијавелијевог *Владаоца*. Фирентински политичар у поменутом спису, посвећеном изданку чувене породице Медичи — Лоренцу де Медичију — управљање државом, то јест јавним пословима (на унутрашњем плану, а последично и на спољашњем) приказује као вештину (техне – *τέχνη*), одвајајући их од морала и етике. То не значи да је ово и једини, па нужно ни исправни приступ. Доследно придржавање оваквог става и начина сагледавања политике, тј. вођења јавних послова, није у потпуности садржано ни код често навођеног Томаса Хобса (*Thomas Hobbes*) средином 17. века. У његовом спису о грађанину (*De Cive*) у поглављу XV он јасно признаје Господа као владара и наводи да суверен мора да се покорава Божијим заповестима. Иако је европски, а у том погледу и уопште западни, начин уређивања међудржавних односа установљен крајем тридесетогодишњег рата (1648), његови принципи су суштински исти као и они из претходног века, односно мира у Аугзбургу из 1555. којим су окончани верски ратови римокатолика и протестаната, махом у Немачкој. Да ли то значи да је вера оних који су власни да одлучују о државним пословима нестала? Да ли су људи, тј. суверени, а касније и носиоци власти у одређеном периоду почели да се понашају искључиво

рационално, водећи се у својим одлукама увек или готово увек, имајући у виду првенствено национални интерес? Поред ових питања, намеће се и још барем једно, а то је да ли је интерес рационалан?

У 16. и 17. веку, када је огромна већина људи у Европи, а вероватно и шире била религиозна (а већина је и данас то у смислу формалне припадности некој верској заједници или Цркви) установљени су односи између држава који су основа за међународно право, тј. понашање актера на наддржавном нивоу. Они подразумевају у упрошћеном, академском тумачењу да се државе (а не понашају се државе, него носиоци власти, односно прецизније они који доносе одлуке) понашају вођене националним интересом (дакле, елите су по правилу патриотске, а то није тачно, од Украјине, преко Италије, Либана, Финске...).

Један од исхода промене у међународним односима у 16. и у 17. веку је феномен познат као секуларизација. Секуларизација, као особеност западног света изданак је рационализма и Просветитељства. Она би требало да значи да су организоване верске заједнице одвојене од државе у смислу да не постоји национална или државна црква, односно верска заједница, која утиче на државну политику. У пракси и историји западних земаља то је имало више фаза.

Следећа поставка, повезана са претходном је да се државе понашају рационално. Опет, не понашају се државе, него они који имају власт, дакле они који доносе одлуке (што нису нужно и они који их званично доносе и саопштавају). Они тако делују рационално у кључним питањима рата и мира, односно нијансираније у сукобима и кроз сарадњу.

Међутим, рационално је само задовољење основних људских потреба, а у случају државе опстанак и донекле техничко-технолошки и економски напредак, опет у сврху опстанка. (То је оно што је Фројд по узору на Маркса у економији, убацио у бављење људском душом, а Фром оплеменио. Наиме, према Фројду су други искључиво објекат задовољења наших нагона, што је Фром у *Бекству од слободе* аргументовано порекао). Константно увећање моћи, аналогно гомилању новца у случају појединаца, није рационално само по себи.

Коначно, да ли рационално вођена политика у складу са националним интересима исцрпљује сав спектар међународне политике или његов најважнији део?

Зашто је Аргентини важно да поврати Фолкландска острва? Да ли је жеља претходних управљача у Француској да задрже Алжир била нерационална, а Де Голова била рационална? Или су Де Голови

претходници били рационални, а он нерационалан? Да ли је рационалан био Сухарно или Сукарто (у Индонезији)? Већ сама чињеница да су се у политици, како унутрашњој, тако и спољној у кратком временском размаку, две владајуће структуре у истој држави понашале супротно, говори о томе да рационално схваћен национални интерес није једини, а можда ни пресудан у одлучивању.

Некада је циљ елите само лични интерес. Јер, како каже пословица, кошуља је ближа од капута, тј. лични је пречи од националног интереса. Дакле, стећи више новца или утицаја који, опет, приходује тај проклети профит.

Да ли се верски, идеолошки или моралистички (хуманитарна интервенција) разлози измишљају да би нашироко неприхватљива мотивација (да би зарадили или стекли неку другу корист супротно јавном интересу...) била оправдана?

Ако је уобичајено и људски прихватљиво да се све ради из интереса (овде се мисли националног), одакле онда уопште потреба за оправдањем?

Може ли људска савест прихватити да се нешто ради само ради пуке и непосредне користи, макар то била и колективна? Ако не може, то значи да човеку није схватљиво да се све ради само због задовољења непосредног интереса био он рационалан или не. Није прихватљиво, јер људска природа није само рационална нити је инхерентно покварена и склона искључиво задовољењу сопствених страсти и сласти као највишем циљу живота.

Човек тежи нечему вишем јер је створен за више. Тако долазимо до циљева који надилазе рационалне или физиолошке потребе, па и оне другог реда, а који се тичу стицања материјалне добити. Човек, а онда и група људи, па и шира заједница, не може да опстане само у свету рационалног или пак само нагонског (нагон за преживљавањем и размножавањем). Тј. смисао политичког се не исцрпљује у вештини која за циљ има пуко одржавање власти и увећање моћи или иметка. Следствено томе, постоје идејни или духовни мотиви који се не могу пренебрегнути у схватању политике.

Насупрот идејим и верским мотивима, у секуларизујућим западним државама и друштвима, временом је понуђена наука као псеудорелигијска замена. Наука, виђена као нека врста нове религије од просветитељства, постала је у деловима елите нада за избављење ширих слојева из беде и непросвећености, што је у 19. и посебно у 20. веку (нарочито у земљама којима су завладали комунисти) почело да се

проповеда и масама. Временом ће вештина прерасти у политичку науку, која наводно објашњава законитости политике, унутрашње и спољне.

Како је руски филозоф и социолог Александр Дугин рекао:

Улазећи у Ново доба, Запад је одбацио хришћанство, религију уопште и почео да гради свет без Бога и против Бога. Ово се и зове секуларизам, победа временског над вечним, световног над религиозним, оностраног над оностраним, материјалног над духовним. На овим претпоставкама су основане све структуре Новог доба – наука, култура, технологија, индустрија, тржиште, „прогрес“ (Дугин 2022).

Међутим, да ли одвајање од хришћанских традиционалних цркава на Западу значи да елите које владају Западом, у смислу оних које су настале на тековинама уређења државе по наслеђу које су обликовале револуције предвођене слободним зидарством, не доносе одлуке у складу са одређеним верским убеђењима? Да ли то исто важи за азијске и афричке државе?

Шта значи сатанистички перформанс на отварању европског тунела Готард 1. јуна 2016? Зашто је таква представа одобрена за највише ЕУ званице? (O'Grady 2016)

Сам концепт слободног промета људи и добара може се схватити и као релативизација човека као таквог и његово свођење на раван робе. Такође и наводно брисање граница, може имати и своју ирационалну страну. С једне стране, релативизација и одушевљено 'брисање' граница је суштински удар на суверенитет и територијални интегритет, јер граница је увек између две суверене територије и самим тим представља изазов концепту светског или макар макрорегионалног евроунијског управљања. Италијански политиколог Гвидо Ђакомо Препарата (Guido Giacomo Preparata) у том духу је указао да постмодернизам значи да је „период рационалности, напретка, тачног и погрешног, период модерне, сјаја учености, завршен“ (2007, xiii).

Они који су донели одлуку о крају модерне, чији је политички израз национална демократска држава, zaloжили су се за стварање глобалног управљања, чија је једна степеница стварање регионалних макродржава. О томе су писали Хаусхофер, али у назнакама сведочили и бројни глобалисти од Линколна Блумфилда (*Lincoln Bloomfield*) до Ендрју Купера (*Andrew Kuper*), Питера Сатерленда (*Peter Sutherland*) или Јувала Ное Харарија. Њихова уверења су другачија и не одговарају духу

уређења међународних односа какав се у литератури приписује периоду након Вестфалског мира (1648).

То јест, у међународним односима данас има елита које имају антихришћанска, нехришћанска, постхришћанска и реформисано хришћанска уверења. Оне промовишу укидање суверенитета и залажу се за глобално управљање или за почетак макрорегионално.

Шире посматрано, када су границе у питању, ради се о привременом укидању разликовања не само унутрашњег од спољашњег. Наиме, граница представља и препреку поистовећивању тачног и погрешног, истине и лажи, нормалног и ненормалног, природног и неприродног, ружног и лепог, љубави и мржње Елита, склона ружном, неприродном и ненормалном, жели да потре границу, да уведе поредак бесмисла који би био основ за нови утемељен на ружном, лажи, неприродном, погрешном, злом...

Како понашање човека није само рационално, тако и понашање суверена, односно доносиоца одлука, није само рационално. Осим тога и сам интерес није у потпуности рационална категорија. Како се мењају уверења, па и религијска, тако се мењају и приступи политици. Друкчије речено, религијска уверења утичу на обликовање како унутрашње политике, тј. ставове оних који владају, тако и на њихово понашање у међународним односима.

Идеје које су данас доминантне на Западу су оне које је промовисао радикално нихилистички Жорж Батај декадентни гуру Мишела Фукоа и њему слични.

Изван Запада, верска и идеолошка уверења као мотив за доношење одлука налазимо у разлозима настанка савремене државе Израел. Ова држава је формирана утемељена у јудејској вери за народ створен на основу верске припадности. Она има и секуларне, национално-демократске тј. слободнозидарске основе и истовремено религијске преко протоциониста Јехуде Алкалаја, Цви Калишера и Мозеса Хеса. Верски мотиви стоје и иза одлуке низа арапских и других муслиманских држава да објаве рат Израелу (нпр. Ирак) приликом његовог оснивања 1948, или касније за одлуку о непризнавању (готово све већински муслиманске државе до Египта 1979. и распада СССР 1991.

Верска уверења објашњавају и мотиве деловања других актера, попут Ирана, који након исламске револуције почиње да води антиционистичку (антиизраелску) политику и због тога и антиамеричку, затим Хута, Хезболаха, Хамаса...

Верска уверења, насупрот тврдњама многих, тако се показују као важна за схватање како понашања елита у унутрашњој политици, тако и за разумевање одлука, а следствено томе и понашања актера, на међународном плану.

Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2024. године“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2024. године.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Дугин, Александар. 2022. „Слика непријатеља: Запад – цивилизација ђавола [Образ Врага: Запад цивилизација дјавола]. *Сродство по избору*. 13 новембар. <https://srodstvopoizboru.wordpress.com/2022/11/13/%d0%b0%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%b0%d0%bd%d0%b4%d0%b0%d1%80-%d0%b4%d1%83%d0%b3%d0%b8%d0%bd-%d1%81%d0%bb%d0%b8%d0%ba%d0%b0-%d0%bd%d0%b5%d0%bf%d1%80%d0%b8%d1%98%d0%b0%d1%82%d0%b5%d1%99%d0%b0-%d0%b7/>.
- O’Grady, Slobhán. 2016. “Watch the Absolutely Insane Performance That Marked the Opening of the World’s Longest Rail Tunnel”. *Foreign Policy*. June 1. <https://foreignpolicy.com/2016/06/01/watch-the-absolutely-insane-performance-that-marked-the-opening-of-the-worlds-longest-rail-tunnel/>.
- Preparata, Guido Giacomo. 2007. *The Ideology of Tyranny: The Use of Neognostic Myth in American Politics*. New York: Palgrave Macmillan.